

آموزش تنبور

(تصنیف‌ها و ذکرها)

کتاب دوم

یاشار بهنود



ناشر تخصصی موسیقی

نشر نای ونی



آموزش تنبور

کتاب دوم (تصنیف‌ها و ذکرها)

تألیف: یاشار بهنود

طرح جلد: نازنین خزائی
تئنگاری و صفحه‌آرایی: حمزه طاهری
نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۲
شمارگان: ۱۱۰۰ نسخه
چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات
شایم: ۹۷۹-۰۰۰۰۰۲۶۸-۳۱۰۹
قیمت کتاب به همراه کد ۱۰۰۰۰۰۰۰ تومان

سرشناسه: بهنود، یاشار
عنوان و نام پدیدآور: آموزش تنبور / یاشار بهنود.
مشخصات نشر: تهران: نای ونی، ۱۳۹۱
مشخصات ظاهری: ج۳: مصور
شایم: ج. ۱: 979-0-802609-27-3
شایم: ج. ۲: 979-0-802609-41-9
یادداشت: ج. ۲ (چاپ اول: ۱۳۹۲) (فیبا).
مندرجات: ج. ۱. مبانی - ج. ۲. تصنیف‌ها و ذکرها
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: تنبور - آموزش
موضوع: تنبور - پارتیسیون
رده بندی کنگره: ۱۳۹۱ ب۹/ت۹/۱۰۱۵ ML
رده بندی دیویی: ۷۸۹/۷۹
شماره کتابشناسی ملی: ۸۲-۱۰۸۰۰ م

فروشگاه نشر نای ونی:

تهران - خیابان انقلاب - روبروی درب اصلی دانشگاه تهران

مجتمع تجاری فروزنده - طبقه اول - شماره ۴۰۹

تلفن: ۶۶۴۹۳۲۷۸-۶۶۴۹۳۲۷۹

۰۹۱۳-۲۸۴۶۰۴۷

www.nayoney.com

کسب حقوق مادی و معنوی این اثر منطبق به نشر نای ونی می‌باشد.

فهرست

۳.....	۱. لوح دل
۴.....	۲. دیباچه
۵.....	۳. ذکر
۶.....	۴. نشانه ها
۹.....	۵. دروس
۹.....	۱.۵. درس اول ذکر الله الله
۱۲.....	۲.۵. درس دوم ذکر هو مددی
۱۴.....	۳.۵. درس سوم ذکر عشق البندن یانندی جانیم
۱۵.....	۴.۵. درس چهارم ذکر علی بود
۱۷.....	۵.۵. درس پنجم تصنیف الا یا ایها السالکی
۱۹.....	۶.۵. درس ششم دو بیتی ۱
۲۰.....	۷.۵. درس هفتم دو بیتی ۲
۲۲.....	۸.۵. درس هشتم تصنیف مردانه شو
۲۳.....	۹.۵. درس نهم تصنیف با خدا باش
۲۵.....	۱۰.۵. درس دهم ذکر دم همه دم
۲۵.....	۱۱.۵. درس یازدهم ذکر هو یا علی
۲۶.....	۱۲.۵. درس دوازدهم تصنیف علی گویم علی جویم (سحری)
۲۸.....	۱۳.۵. درس سیزدهم تصنیف علی گویم علی جویم (همایون)
۳۰.....	۱۴.۵. درس چهاردهم تصنیف حیلت رها کن
۳۷.....	۱۵.۵. درس پانزدهم تصنیف مولا جانم
۴۲.....	۱۶.۵. درس شانزدهم تصنیف دست تولا
۴۴.....	۱۷.۵. درس هفدهم تصنیف همسران شورن
۴۷.....	۱۸.۵. درس هجدهم تصنیف مردان خدا
۵۲.....	۱۹.۵. درس نوزدهم تصنیف حیدر من
۵۴.....	۲۰.۵. درس بیستم مقام نوایی (دو - چهار)
۵۶.....	۲۱.۵. درس بیست و یکم مقام نوایی (هفت - هشت)
۵۷.....	۲۲.۵. درس بیست و دوم تصنیف مست عشق مولایم
۵۹.....	۲۳.۵. درس بیست و سوم تصنیف امیر المومنین
۶۰.....	۲۴.۵. درس بیست و چهارم تصنیف یاوران مسیم

۱. لوح دل

نیست در لوحِ دلم جز الفِ قامتِ دوست چه کنم حرفِ دگر یاد نداد اُستادم

حرف دیگری نیست. نمی‌دانم. حرفی نیست. وجودیست نازنین وجودِ دوست که چون الف، چون آغاز، چون انجام، در چشم‌برهم زدنی، وجودِ ناموزون‌مان را می‌کشد از ازل تا ابد و وزنی و وقاری می‌دهد مان، نگه‌مان می‌دارد.

انسان، شریف است و این شرافت را مدیونِ استادیست که با سر انگشتانِ اعجاب‌انگیزاش، الفِ اناالحق را بر لوحِ دل‌مان حک کرده‌است. الفِ مان، الفِ نازنین‌مان در این کشاکشِ حیرت‌انگیزِ زمان، تنبورِ عزیز است که آرام می‌بخشد و با نوایی سحرانگیز، می‌برد بیرون از این دایره. تا درکی دارم از هستی، منت‌دارِ استادِ خواهم‌بود.

یادوست

۲. دیباچه

امروز و در این برهه از زمان، موسیقی ذکر، بخش مهمی از موسیقی تنبور را به خود اختصاص می‌دهد. تلاشی که با تصنیف زیبای "علی گویم علی جویم" ساخته‌ی زنده‌یاد درویش امیر حیاتی، در ساحت موسیقی محلی و مقامی ایران آغاز شد و با تشکیل گروه‌های تنبورنوازی توسط اساتید گرامی این ساحت ادامه یافت. گنجینه‌ای زیبا و قابل تامل از موسیقی ذکر و تصانیف ساخته‌شده برای تنبور را برای‌مان به یادگار گذاشته‌است.

در این کتاب، تصانیف و اذکار بیشتر شنیده‌شده و آشنا را به قدر توان‌مان در یک مجموعه و با ظاهری هم‌شکل جمع‌آوری کرده‌ایم. اساس کار بر این استوار شده‌است تا هنرجویانی که با شنیدن این آثار، وارد این وادی می‌شوند، منبعی برای تمرین منسجم و علمی داشته‌باشند و همراه با شنیدن این تصانیف، بتوانند در حد توان‌شان از اجرای این آثار نیز لذت ببرند. با توجه به این که هنوز سیستم منسجم و واحدی برای نت نویسی تنبور ارائه نشده است و پس از مشورت با اساتید صاحب‌نام این ساحت، مقرر شد سیستم پیشنهادی خودمان را برای اجرای قطعات ارائه‌کنیم و امید داشته‌باشیم که روزی شاهد ایجاد سیستم یک‌پارچه و واحدی برای نت‌نویسی تنبور باشیم. منابع مورد استفاده برای نت‌نگاری هر قطعه، در بالای نت قطعه‌ی مورد نظر آورده شده‌است تا عزیزان بتوانند با تهیه‌ی این آثار و تمرین‌های شنیداری، به مهارت بیشتری برسند و اجراهای زیباتری داشته‌باشند.

کتابی که در دست دارید، از دو کتاب مجزا تشکیل شده‌است. بنا بر این بود که دروس یک‌بار با نت‌های بدون آرایه و زینت در کتاب اول، و همان نت‌ها با اضافه‌شدن آرایه‌ها در کتاب دوم منتشر شوند ولی به توصیه‌ی اساتید گرامی‌ام، در تدوین نهایی، این دو کتاب را در یک مجلد مرتب‌کردم و نت‌های با آرایه و بدون آرایه‌ی مربوط به یک تصنیف یا ذکر را پشت سرهم و ذیل یک سرفصل آوردم. توصیه می‌کنم، هنرجو برای استفاده‌ی بهتر از این کتاب، ابتدا درس‌هایی را که با کلاس بدون آرایه (در قسمت توضیحات بالای دروس) مشخص شده‌اند، از ابتدا تا انتهای کتاب به خوبی بنوازد و بعد از به‌دست آوردن مهارت کافی در اجرای آنها، شروع به آموختن نت‌هایی کند که با کلاس با آرایه مشخص شده‌اند. برای مرتب کردن تمرینات از جدول زیر استفاده کنید. (به‌عنوان مثال، درس اول به دو صورت با آرایه و بدون آرایه نوشته شده است، درس چهارم فقط به صورت بدون آرایه و درس بیستم فقط به صورت با آرایه).

شماره درس	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴
بدون آرایه	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-	-	✓	✓	-	✓	✓	-	-	-	-	-	✓
با آرایه	✓	✓	-	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

امید که این تلاش بتواند راهی به دل دوست‌داران تنبور باز کند و قدمی باشد هر چند کوچک برای رسیدن به دوستی‌های زیباتر و باز امید داریم از انفاس قدسی تنبور عزیز، تا راه‌مان را در راستای رعایت ادب تنبور، روشن و نورانی گرداند.

۳. ذکر

کلمه‌ی ذکر به معنی تکرار و یادآوری به کار می‌رود. یکی از بارزترین جنبه‌های موسیقی ذکر، تکرارهای دوره‌ای و دایره‌وار است. موسیقی ذکر، موسیقی تکرار شونده‌است و با تکرار یک جمله و یک ملودی مشخص، رسالت خود را به انجام می‌رساند. وارستگان وادی عرفان و شناخت، ذکر و تکرار را وسیله‌ای برای یادگیری و پیراستن روح از اضافات و موانع صعود و وصال دانسته‌اند. می‌دانیم که با تکرار است که یادمی‌گیریم و می‌دانیم که آنچه را که در زبان و گفتارمان تکرار می‌کنیم، روزی تبدیل به رفتارمان می‌شود و رفتار ماست که کردارمان را می‌سازد.

یکی دیگر از شاخص‌های موسیقی ذکر، آئینی بودن آن است. موسیقی ذکر یک نوع موسیقی آئینی است و برای رسانیدن مخاطب به حالت‌های خاص روحی و روانی مرتبط به آئین، طراحی می‌شود. آئین، بر پایه‌ی باور است که مفهوم می‌شود و کاربرد پیدا می‌کند. باور، نیروی محرکه‌ی ساز و کار آئین است و با انعقاد باور در درون انسان باورمند است که آئین، نگهبانی و نگهداری می‌شود. علاقمندان به فلسفه و پیدایش موسیقی آئینی ذکر و تاثیرات آن بر روح و روان آدمی، می‌توانند به کتب مربوطه مراجعه کرده و بهره‌مند شوند.^۱

تصانیف و آهنگ‌های مربوط به موسیقی ذکر در مکتب تنبور معمولاً دارای دو قسمت هستند. قسمت سربند که عیناً و بی‌کم و کاست توسط مخاطب تکرار می‌شود و قسمت بدنه‌ی ذکر که توسط ذاکر یا تنبور نواز ارائه می‌شود. بدنه‌ی ذکر می‌تواند تنوع شعری داشته باشد و نسبت به ذوق مجری تغییر یابد.

در این کتاب سعی شده‌است که سربندهای معمول برای ذکرهای معرفی‌شده، آورده‌شوند و تا حد امکان اشعاری نیز به عنوان نمونه، برای قسمت بدنه‌ی ذکر ارائه شده‌است.



^۱ برای آشنایی با آئین، به کتاب "آئین شناخت" نوشته‌ی علی حسوری مراجعه فرمایید.

۴- نشانه‌ها

۴.۱- مضراب‌ها

مضرب راست (A): از بالا به پائین با وسط ناخن (نه نوک ناخن) چهار انگشت دست راست نواخته می‌شود به‌طوری که هر سه سیم به صدا درآیند. این مضرب گاهی در سرعت‌های بالا و یا در ترکیب با سایر مضرب‌ها به اقتضای موقعیت فقط با انگشت اول نواخته می‌شود.

مضرب چپ (V): با نوک انگشت اول (نه ناخن) اول از پائین به بالا نواخته می‌شود به‌طوری که میج دست حالت دَوَرانی به خود می‌گیرد و نوک انگشت اول روی محیط دایره‌ای به مرکز میج دست دَوَران می‌کند.

مضرب شُر (O): این مضرب از برخورد نوک تک انگشتان دست راست از پائین به بالا با سیم‌ها به وجود می‌آید. در این مضرب نیز میج بعنوان مرکز دایره‌ای است که انگشتان روی محیط آن حرکت می‌کنند. در این مضرب گاهی از انگشت شست نیز استفاده می‌شود.

مضرب نیم‌شُر (نیم پنجه یا دو تک چپ) (V): این مضرب را می‌توان نصف مضرب شُر در نظر گرفت. اجرای آن توسط دو انگشت اول و چهارم از پائین به بالا یا همان شرایط قبلی انجام می‌شود. معمولاً زمانی را که این مضرب به خود اختصاص می‌دهد برابر یک راست و چپ است. در بعضی از سبک‌های تنبورنوازی از انگشت شست و اول و یا انگشت شست و چهارم برای اجرای این مضرب استفاده می‌شود.

کنده‌کاری (k): این علامت در شیوهی تنبورنوازی، جزو مضرب‌ها طبقه‌بندی می‌شود. نت دارای این علامت، با کشیدن و کندن سیم پایین تنبور اجرا می‌شود.

۴.۲- علامت‌های تکرار



تکرار دو میزان قبل:

تکرار میزان قبل:

دال سِینو: (Dal Segno) به معنی *از نشانه است*. علامت اختصاری‌اش، D.S و یا % است. با دیدن این نشانه، منتظر می‌شویم و با دیدن مشابه‌اش در ادامه‌ی قطعه، به علامت قبلی بر می‌گردیم و قطعه را از آنجا تکرار می‌کنیم. در صورتی که به جای دال سِینو دوم، D.S al Fine نوشته‌شود، به علامت دال‌سِینوی قبلی بر می‌گردیم و تا علامت Fine تکرار می‌کنیم.



^۱ لازم به ذکر است که در شیوهی تنبورنوازی، الزامی برای داشتن ناخن بلند وجود ندارد. در صورتی که از انگشت شست برای مضرب‌های شُر و نیم شُر استفاده می‌کنید، استفاده از ناخن بلند برای انگشت‌های شست و اشاره می‌تواند در شفاف‌تر کردن صدای سازتان موثر باشد.